

D-PRESS SERVICES
nashriyoti

www.d-pressa.com

Respublika konferensiya

Barqaror rivojlanishda ilm-fan va
innovatsion yondashuvlarning roli

2026

A P R E L

Google Scholar

“Barqaror rivojlanishda ilm-fan va innovatsion yondashuvlarning roli” mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy konferensiya materiallari to‘plami. - J.: “D-PRESS SERVICES nashriyoti”, 2026.

Mazkur respublika ilmiy-amaliy konferensiya “Barqaror rivojlanishda ilm-fan va innovatsion yondashuvlarning roli” mavzusiga bag‘ishlangan bo‘lib, unda zamonaviy jamiyat taraqqiyotining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblangan barqaror rivojlanish konsepsiyasini ta‘minlashda ilm-fan, innovatsiya va ilg‘or texnologiyalarning ahamiyati keng yoritiladi. Konferensiya doirasida iqtisodiyot, ta‘lim, ekologiya, axborot texnologiyalari, ijtimoiy soha va boshqa yo‘nalishlarda olib borilayotgan ilmiy tadqiqotlar natijalari, ilg‘or tajribalar hamda innovatsion yondashuvlar muhokama qilinadi.

Globalashuv sharoitida davlatimizni yanada barqaror va jadal sur‘atlar bilan rivojlantirish bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar samarasini yaxshilash sohasidagi ilmiy-tadqiqot ishlariga alohida e‘tibor qaratilgan. Zero iqtisodiyotning, ijtimoiy sohalarini qamrab olgan modernizatsiya jarayonlari, hayotning barcha sohalarini liberallashtirishni talab qilmoqda.

Ushbu ilmiy ma‘ruza tezislarini to‘plamida mamlakatimiz va xorijlik turli yo‘nalishlarda faoliyat olib borayotgan mutaxassislar, olimlar, professor-o‘qituvchilar, ilmiy tadqiqot institutlari va markazlarining ilmiy xodimlari, tadqiqotchilari, magistr va talabalarning ilmiy-tadqiqot ishlari natijalari mujassamlashgan.

Tadbirning asosiy maqsadi – ilmiy ishlanmalar va amaliyot o‘rtasidagi integratsiyani kuchaytirish, innovatsion faoliyatni rivojlantirish, barqaror iqtisodiy o‘rtni ta‘minlash hamda jamiyatning ijtimoiy va ekologik muammolariga samarali yechimlar ishlab chiqishga ko‘maklashishdan iborat. Shuningdek, konferensiya ilmiy hamkorlikni kengaytirish, yosh tadqiqotchilarni qo‘llab-quvvatlash va ilmiy salohiyatni oshirishga xizmat qiladi.

Konferensiya natijalari sifatida ilg‘or ilmiy g‘oyalar, taklif va tavsiyalar shakllantiriladi hamda ularni amaliyotga joriy etish mexanizmlarini ishlab chiqish ko‘zda tutiladi. Mazkur anjuman ilm-fan, ta‘lim va ishlab chiqarish integratsiyasini mustahkamlash orqali barqaror rivojlanishning muhim omillarini aniqlash va rivojlantirishga qaratilgan.

Mazkur to‘plamga kiritilgan ma‘ruza tezislarining mazmuni, undagi statistik ma‘lumotlar va me‘yoriy hujjatlarning to‘g‘riligi hamda tanqidiy fikr-mulohazalar, keltirilgan takliflarga mualliflarning o‘zlari mas‘uldirlar.

O'SMIRLIKDA XULQIY BUZILISHLARNING YUZAGA KELISH OMILLARI

Mamadiyorova Marjona Shuxrat qizi

Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston milliy universiteti Jizzax filiali psixologiya
fakulteti psixologiya yo'nalishi
mmarjona2307@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur ilmiy maqolada o'smirlik davrida xulqiy buzilishlarning yuzaga kelishiga ta'sir etuvchi omillar kompleks tarzda tahlil qilinadi. Tadqiqotning dolzarbligi o'smirlar orasida deviant xulq-atvor, agressiya, ijtimoiy moslashuv muammolari va psixologik beqarorlik holatlarining ortib borayotgani bilan izohlanadi. Maqolaning asosiy maqsadi – o'smirlik davrida xulqiy buzilishlarni keltirib chiqaruvchi biologik, psixologik va ijtimoiy omillarni aniqlash hamda ularning o'zaro bog'liqligini tahlil qilishdan iborat. Tadqiqotda nazariy tahlil, kuzatuv va solishtirma yondashuv metodlari qo'llanildi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, oilaviy muhit, tengdoshlar ta'siri, ijtimoiy muhit va shaxsiy psixologik xususiyatlar o'smir xulq-atvorining shakllanishida muhim rol o'ynaydi.

Kalit so'zlar: o'smirlik, xulqiy buzilish, deviant xulq, psixologik omillar, ijtimoiy muhit, oilaviy tarbiya, agressiya, moslashuv

Kirish

O'smirlik davri inson hayotidagi eng murakkab va muhim bosqichlardan biri hisoblanadi. Ushbu davr biologik, psixologik va ijtimoiy o'zgarishlar bilan xarakterlanib, shaxs shakllanishining hal qiluvchi bosqichi sifatida namoyon bo'ladi. Aynan shu davrda shaxsning o'zini anglash, mustaqillikka intilish va ijtimoiy rollarni o'zlashtirish jarayonlari faol kechadi. Shu bilan birga, o'smirlik davri turli xil psixologik muammolar va xulqiy buzilishlarning yuzaga kelish ehtimoli yuqori bo'lgan davr hisoblanadi.

Zamonaviy jamiyatda o'smirlar orasida deviant xulq-atvorning turli shakllari, jumladan agressivlik, huquqbuzarlik, maktab intizomiga rioya qilmaslik, internet va boshqa zararli odatlarga berilish kabi holatlar keng tarqalmoqda. Bu esa ushbu muammoni chuqur o'rganish va uning sabablarini aniqlash zaruratini yuzaga keltiradi.

O'smirlik davrida xulqiy buzilishlar ko'pincha ichki va tashqi omillar ta'sirida shakllanadi. Ichki omillarga biologik rivojlanish, temperament va shaxsiy psixologik xususiyatlar kirsa, tashqi omillarga oilaviy muhit, maktab, tengdoshlar va ijtimoiy muhit ta'siri kiradi. Ushbu omillarning o'zaro ta'siri o'smirning xulq-atvorini shakllantiradi.

Mazkur mavzuning dolzarbligi shundaki, o'smirlik davrida yuzaga kelgan xulqiy buzilishlar kelajakda jiddiy ijtimoiy muammolarga olib kelishi mumkin. Shu sababli ularni erta aniqlash va oldini olish muhim hisoblanadi.

Mazkur maqolaning maqsadi – o‘smirlik davrida xulqiy buzilishlarning yuzaga kelish omillarini ilmiy asosda tahlil qilish va ularni bartaraf etish yo‘llarini ishlab chiqishdan iborat.

Metodologiya

Mazkur tadqiqotda o‘smirlik davrida xulqiy buzilishlarni o‘rganish uchun kompleks metodologik yondashuv qo‘llanildi. Tadqiqot jarayonida nazariy va amaliy metodlar uyg‘un holda qo‘llanilib, muammoning har tomonlama tahlili amalga oshirildi.

Birinchidan, nazariy tahlil metodi yordamida psixologiya va pedagogika sohasidagi ilmiy adabiyotlar o‘rganildi. Ushbu metod orqali o‘smirlik davri xususiyatlari, deviant xulq tushunchasi va uning shakllanish omillari tahlil qilindi.

Ikkinchidan, kuzatuv metodi orqali o‘smirlarning xulq-atvori real hayotiy sharoitlarda o‘rganildi. Bu metod o‘smirlarning kundalik faoliyati, tengdoshlari bilan munosabati va muammoli xatti-harakatlarini aniqlash imkonini berdi.

Uchinchidan, solishtirma tahlil metodi orqali turli ijtimoiy guruhlardagi o‘smirlarning xulq-atvori solishtirildi. Bu orqali xulqiy buzilishlarning turli omillar bilan bog‘liqligi aniqlab olindi.

Shuningdek, tadqiqotda psixologik yondashuvlar, jumladan, kognitiv-behavioral yondashuv va ijtimoiy o‘rganish nazariyasidan foydalanildi. Ushbu yondashuvlar o‘smir xulq-atvorining shakllanish mexanizmlarini tushuntirishda muhim ahamiyatga ega.

Asosiy qism

O‘smirlik davrida xulqiy buzilishlarning yuzaga kelish omillari bir nechta guruhlariga bo‘linadi:

1. Biologik omillar

Gormonal o‘zgarishlar, asab tizimi rivoji va temperament o‘smir xulqiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Ba’zi o‘smirlar impulsiv bo‘lib, agressiv xatti-harakatlarga moyil bo‘lishi mumkin.

2. Psixologik omillar

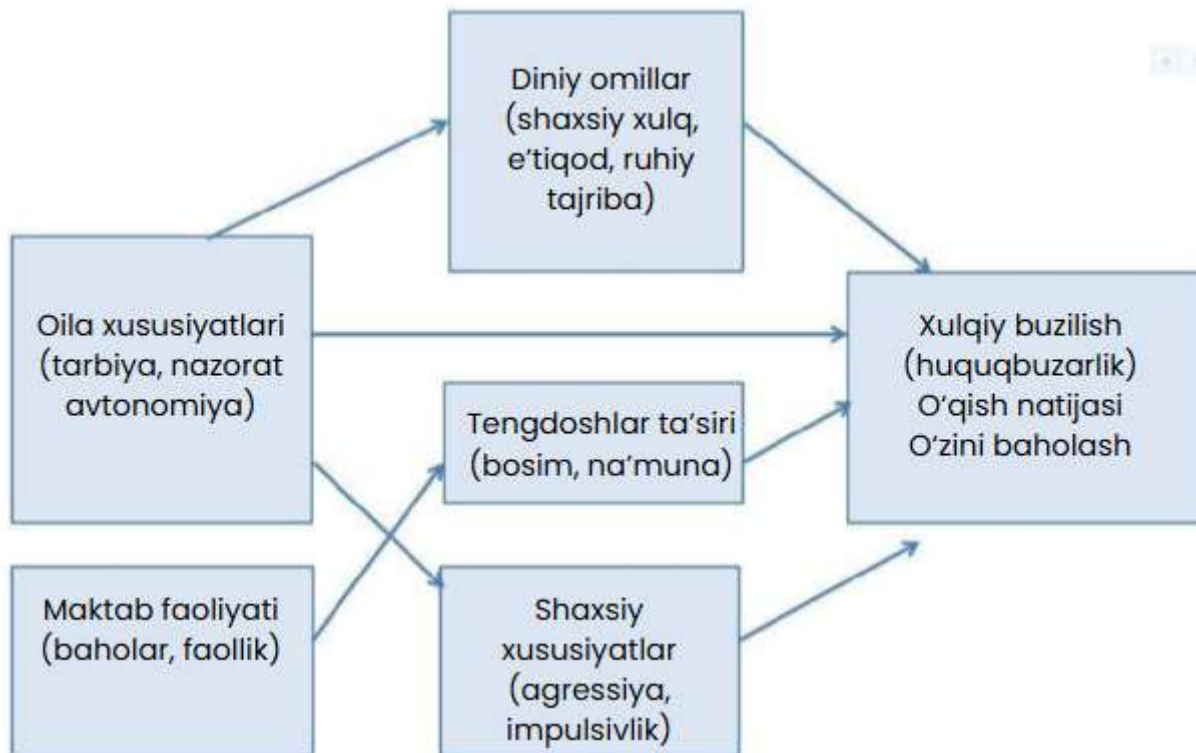
O‘z-o‘zini baholash pastligi, stress, depressiya va emotsional beqarorlik xulqiy buzilishlarning asosiy sabablaridan biridir.

3. Oilaviy omillar

Noto‘g‘ri tarbiya, ota-onalar e’tiborining yetishmasligi va oiladagi nizolar o‘smir xulqiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi.

4. Ijtimoiy omillar

Tengdoshlar ta’siri, ijtimoiy muhit va ommaviy axborot vositalari o‘smir xulqini shakllantiradi.

1-chizma. O‘smir xulqiga ta’sir qiluvchi omillar modeli

Ushbu model o‘smir xulq-atvori birgina omil emas, balki bir nechta o‘zaro bog‘liq omillar tizimi asosida shakllanishini ko‘rsatadi. Diagrammada asosiy e’tibor xulqiy buzilish (deviant xulq)ga olib keluvchi sabablar va ularning o‘zaro ta’siriga qaratilgan.

1. Oila xususiyatlari (asosiy omil)

Diagrammaning chap tomonida joylashgan **“Oila xususiyatlari”** eng muhim boshlang‘ich omil sifatida berilgan.

Bu yerda:

- tarbiya uslubi
- ota-ona nazorati
- bolaning mustaqilligi (avtonomiya) o‘smir xulqining shakllanishiga

bevosita ta’sir qiladi.

Agar oilada:

- e’tibor yetishmasa
- nizolar ko‘p bo‘lsa
- nazorat haddan tashqari kuchli yoki juda sust bo‘lsa o‘smirda xulqiy

muammolar yuzaga kelish ehtimoli ortadi.

2. Diniy omillar

Diagrammada yuqori qismda joylashgan **“Diniy omillar”** o‘smir xulqiga ijobiy tartibga soluvchi faktor sifatida ko‘rsatilgan.

Bu omillar:

- shaxsiy xulq (axloqiy qadriyatlar)
- e'tiqod
- ruhiy tajriba

Diniy qadriyatlar kuchli bo'lsa, o'smirda:

- mas'uliyat hissi oshadi
- noto'g'ri xatti-harakatlardan tiyilish kuchayadi

3. Tengdoshlar ta'siri

“Tengdoshlar ta'siri” o'smirlik davrida eng kuchli ijtimoiy omillardan biridir.

Bu yerda:

- bosim (peer pressure)
- taqlid (namuna olish) asosiy rol o'ynaydi.

Agar o'smir:

- salbiy guruhga tushib qolsa → deviant xulq kuchayadi
- ijobiy muhitda bo'lsa → ijobiy xulq shakllanadi

4. Maktab faoliyati

Diagrammada pastki chap qismda joylashgan **“Maktab faoliyati”** ham muhim omil hisoblanadi.

Bu omillar:

- baholar
- darsdan tashqari faollik

Maktabga qiziqish past bo'lsa:

- o'ziga ishonch kamayadi
- xulqiy muammolar ortadi

5. Shaxsiy xususiyatlar

Pastki o'rta qismda joylashgan **“Shaxsiy xususiyatlar”** ichki psixologik omillarni bildiradi:

- agressivlik
- impulsivlik
- emotsional beqarorlik

Bu xususiyatlar kuchli bo'lsa, o'smir:

- tez qaror qiladi
- nazoratsiz xatti-harakatlarga moyil bo'ladi

6. Yakuniy natija: Xulqiy buzilish

Diagrammaning o'ng tomonida **yakuniy natija** ko'rsatilgan:

- huquqbuzarlik
- o'qishdagi muammolar
- o'zini baholash pasayishi

Bu natija yuqoridagi barcha omillarning **yig'indi ta'siri** natijasidir.

Diagramma shuni ko'rsatadiki:

- ✓ O'smir xulqi **ko'p omilli tizim** asosida shakllanadi
- ✓ Eng muhim omillar: **oila + tengdoshlar + shaxsiy psixologiya**
- ✓ Barcha omillar bir-biri bilan bog'liq

✓ Profilaktika uchun kompleks yondashuv zarur

Natijalar va muhokama

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, o'smirlik davrida xulqiy buzilishlar ko'pincha bir nechta omillarning o'zaro ta'siri natijasida yuzaga keladi. Ayniqsa, oilaviy muhit va tengdoshlar ta'siri eng kuchli omillar sifatida aniqlandi.

O'smirlarning ijtimoiy moslashuvi ularning psixologik holati bilan bevosita bog'liq ekanligi aniqlangan. Stress va emotsional bosim ostida bo'lgan o'smirlar deviant xulqqa ko'proq moyil bo'ladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, o'smirlik davrida xulqiy buzilishlarning yuzaga kelishi murakkab va ko'p omilli jarayon hisoblanadi. Ushbu muammoni hal qilish uchun kompleks yondashuv talab etiladi.

Quyidagi tavsiyalar beriladi:

- oilaviy muhitni yaxshilash
- psixologik yordamni kuchaytirish
- maktablarda profilaktik ishlarni tashkil etish
- ijtimoiy muhitni sog'lomlashtirish

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Выготский Л.С. Психология развития. – М., 2000.
2. Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис. – М., 1996.
3. Божович Л.И. Личность и ее формирование. – М., 2001.
4. KARIMOVA V. M. Oilaviy Munosabatlar Transformatsiyasi Jarayonlarida Yosh Oila Vakillari Xulqidagi Ayrim Muammolar //Maktabgacha va Maktab Ta'limi Jurnal. – C. 675387.
5. Qurbanova S. B. Moslashuvchan Xulq-atvor Xususiyati, Ifodalanish Muammolari //Maktabgacha va Maktab Ta'limi Jurnal. – C. 675584.
6. Sattarova S., Erkinjonova R. O 'smirlik Davrida Deviant Xulqning Shakllanishiga Ta'sir Etuvchi Omillar //Maktabgacha va Maktab Ta'limi Jurnal. – C. 675521.
7. Salomov S., Yaxshiboyeva R., Alimjonova D. O 'spirinlarning Ijtimoiy Tarmoqlardagi Muloqot Madaniyatini Rivojlantirishning Ijtimoiy-psixologik Jihatlarini //Maktabgacha va Maktab Ta'limi Jurnal. – C. 675583.
8. Jalilova S. X. et al. O 'smirlik Davridagi Bolalarda Agressiyaning Namoyon Bo 'lishi Va Uni Bartaraf Etish Usullari //Maktabgacha va Maktab Ta'limi Jurnal. – C. 675614.
9. Safarova D., Kasimova D. O 'qitish Jarayonida Zamonaviy Pedagogik Texnologiyalardan Foydalanishning Psixologik Jihatlarini //Maktabgacha va Maktab Ta'limi Jurnal. – C. 675529.